

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Семко Я. С.	«Суспільство споживання» як концепт-домінанта у творі Фредеріка Бегбедера «99 франків»	61
Терлецька Д. Р.	Становище жінок у Саудівській Аравії на початку XXI століття	65
Хоміна Д. В.	Крах ілюзії братерства та єдності, від соціального контракту Тіто до етнічних чисток	71

Історія дипломатії та міжнародних відносин

Волянський Б. А.	Лібертаріанська політична думка в США у післявоєнні роки (1945-1955 рр.)	76
Ковальський С. В.	Берберські війни в контексті становлення зовнішньої політики США на початку XIX ст.	80
Малога О. А.	Інцидент з фрегатом «Чесапек»: межі британської морської силової дипломатії	84
Набока О. В.	Американська військова операція на Тайвані 1867 р. та початок формування стратегії «малих воєн» США	89
Самофатов М. І.	«Стиснута пружина» протекціонізму: як почалася тарифна війна в Європі в 1925 р.	94

Історія війн та військової справи

Атмажов О. Ю.	Флот королівства Чосон	99
Огорокова В. В.	Інноваційні зрушення у розвитку вогнепальної зброї XIX ст.	107
Рибак О. В.	Стратегічне планування «Гельб» в контексті підготовки до Французької кампанії Вермахту	111
Сотніченко О. В.	Піренейська кампанія Наполеона I (1808–1814)	114

Сотніченко О. В.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

ПІРЕНЕЙСЬКА КАМΠΑНІЯ НАПОЛЕОНА І (1808–1814)

Піренейська кампанія стала одним із найбільш тривалих і руйнівних епізодів Наполеонівських війн. Вона тривала шість років (1808-1814 рр.) на території Піренейського півострова і увійшла в історію, за влучним виразом самого Наполеона Бонапарта, як «іспанська виразка». Кампанія поєднала регулярні битви, партизанську війну та масштабну британську інтервенцію. Іспанські події виснажили армію Наполеона, що в підсумку стало важливим чинником поразки Першої Імперії.

Мета статті полягає у аналізі передумов конфлікту, його місце в загальному контексті Наполеонівських війн, тактичних та військово-технічних особливостей бойових дій, а також їх наслідки.

На початку ХІХ ст. Іспанія переживала глибоку кризу. Королівство Бурбонів під проводом слабкого Карла ІV (1788-1808) і його фаворита Мануеля Годоя фактично перебувало в залежності від Франції. Після Тільзитського миру 1807 р. Наполеон домогся від Іспанії участі в Континентальній блокаді проти Британії. У жовтні 1807 р. було підписано Фонтенблеський договір, за яким французькі війська мали пройти через Іспанію для окупації Португалії, яка залишилась останнім союзником Англії на континенті та продовжувала з нею торгувати.

Французькі сили під командуванням генерала Жюно швидко захопили Лісабон, але водночас Наполеон почав нарощувати присутність у самій Іспанії, зайнявши ключові фортеці такі як Памплона та Барселона. Іспанське суспільство було глибоко розколоте. Аристократія та духовенство підтримували традиційний порядок, селянство страждало від феодалних повинностей, а ліберальна інтелігенція мріяла про реформи. Державний секретар Іспанії Мануель Годой втратив популярність через корупцію та залежність від Парижу. У березні 1808 р. в Аранхуесі сталося повстання проти М. Годоя, яке мало назву «бунт принців». Це в свою чергу змусило Карла ІV зректися престолу на користь сина Фердинанда VII. Наполеон використав династичну кризу в своїх геополітичних цілях. Французький імператор запросив обох Бурбонів до Байонни і примусив їх відмовитися від прав на користь свого брата Жозефа Бонапарта [1, с. 50-52].

Піренейська кампанія розгорнулася після підписання Тільзицького миру, коли Наполеон I спромігся консолідувати усю Європу проти Великої Британії. Початок кампанії припав на п'ятий етап Наполеонівських війн, коли Франція домінувала в Центральній Європі, але не могла подолати Британію. Наполеон уже розгромив Третю коаліцію (1805) та Четверту (1806–1807). Втім морська блокада залишалася неефективною. Континентальна система вимагала повного закриття європейських портів для британських товарів. Португалія та Іспанія стали «слабкими ланками» і потребували термінового рішення. Захоплення Іберії мало забезпечити контроль над Атлантикою та Середземномор'ям, позбавити Британію союзників і ресурсів. Це була не просто периферійна операція, а стратегічний хід для остаточного придушення Британії [2, с. 20–35].

Ключовою економічною метою кампанії на Піренейському півострові було намагання закрити Португалію та Іспанію для британської торгівлі в Європі. До політичних причин можна віднести бажання французького імператора встановити в цих державах маріонеткову владу короля Жозефа Бонапарта, свого старшого брата. Зі стратегічної точки зору ця кампанія розглядалась як посилення свого південного флангу перед майбутньою війною з Росією імперією. Наполеон вважав Іспанію «відсталою країною, керованою фанатичним духівництвом», і очікував швидкої перемоги. Втім, він недооцінив іспанський національний дух. 2 травня 1808 р. у Мадриді спалахнуло повстання проти французів, яке стало сигналом до довготривалого загальнонаціонального опору [3, с. 88].

Спочатку французька армія діяла блискуче. У листопаді 1808 р. сам Наполеон I на чолі 125-тисячної армії увійшов в Іспанію, розгромив іспанські сили під Сомосьєррі та захопив Мадрид. Жозеф Бонапарт був коронований. Однак Наполеон не зміг залишитися надовго. У грудні 1808 р. він повернувся до Парижу через загрозу з боку Австрії. Командування армією передали безпосередньо маршалам Н. Сульту, М. Нею, А. Массену та іншим.

Під час активних бойових дій французи застосовували класичну тактику, яка включала в себе швидкі марші, концентровані удари, облоги фортець. Але розпорошеність сил і партизанські дії з боку іспанців зробили контроль над територією неможливим. В період максимального напруження 1810-1812 рр. французька армія намагалася придушити опір у Каталонії, Андалусії та Наваррі, але зазнали низку поразок під Талаверою (1809), Буссако (1810) та в обороні Ліній Торрес-Ведрас [4, vol. 3, с. 29–37].

Іспанці відповіли масовим повстанням. Центральна хунта в Севільї координувала опір. Регулярна армія, хоча й слабка, виграла в липні 1808 р. першу велику битву при Байлені, що стало першою відкритою поразкою наполеонівських військ у Європі. Головною силою іспанців стала партизанська війна, яку вели загони селян, священиків і колишніх солдатів. Вони атакували французькі комунікації, фуражирів і невеликі гарнізони. Партизани Наварри під проводом Еспоса-і-Міни стали легендою [5, с. 100–120].

Особливо ситуація стала кардинально змінюватись разом із допомогою британців. У серпні 1808 р. Артур Веллслі, майбутній прем'єр-міністр та герцог Веллінгтон, висадився в Португалії. Його військо розгромило маршала Ж. Жюно під Вімієро. Після відступу Дж. Мура до Коруньї в 1809 р., А. Веллслі провів роботу над помилками та створив непереборну оборонну систему, так звані Лінії Торрес-Ведрас. Ці фортифікації зупинили французький наступ. Британці використовували тактику «випаленої землі», морську підтримку та комбіновані операції з португальськими та іспанськими союзниками. Ключові битви другої половини кампанії при Талавера в 1809 р., при Саламанці в 1812 р. та при Віторії в 1813 р. завершилися розгромом Ж. Бонапарта та відступом французів. На завершальному етапі в 1813–1814 рр. союзники перейшли в наступ, вигнали французи з Іспанії та увійшли в Південну Францію [6, с. 200–250].

Слід також зазначити різницю в тактиці противників. Французи активно застосовували класичну тактику, таку як лінійні атаки, новаторське використання артилерії [7] та типові для наполеонівської армії кавалерійські навали. На боці іспанців був увесь арсенал партизанської боротьби: засідки, нічні рейди, терор проти колабораціоністів. Британці були змушені пристосовуватись до експедиційної війни та застосування обмеженого ресурсу проти переважаючого супротивника. Вони блискуче впорались із дисциплінованою обороною, контратаками, наведенням логістики через море [3, с. 482].

Кампанія завершилася повним вигнанням французів у 1814 р. Ж. Бонапарт втік та поверненням на престол Фердинанда VII. Французька армія втратила приблизно 240 тис. вбитими, пораненими та полоненими. Іспанцям та португальцям ця війна коштувала майже 300 тис. вбитими та пораненими. Англійська армія понесла менші втрати, які вираховуються від 36 до 40 тис. солдатів [8]. Іспанія була спустошена економічно.

Наслідки для Наполеона були катастрофічними. «Іспанська виразка» відволікла елітні війська перед російським походом 1812 р., підірвала престиж і ресурси [1, с. 285]. Для Іспанії кампанія принесла прийняття ліберальної за

змістом Кадиської конституції 1812 р. Але згодом відбулась реставрація абсолютизму та почались антиколоніальних війн у Латинській Америці. Для Великої Британії А. Веллслі став національним героєм, а позиція королівства на континенті зміцнилася. Загальноєвропейські наслідки полягали в тому, що кампанія прискорила падіння Наполеона і вплинула на рішення Віденського конгресу [6, с. 520].

Піренейська кампанія продемонструвала обмеження наполеонівської стратегії. Регулярна армія виявилася безсилою проти народного опору та британської логістики. Вона стала прообразом сучасних партизанських війн і суттєво прискорила крах Першої імперії. Дослідження цієї кампанії залишається актуальним для розуміння асиметричних конфліктів.

Література

1. Gates D. The Spanish Ulcer: A History of the Peninsular War 1807–1814. New York : W. W. Norton, 1986. 557 p.
2. Oman Ch. A History of the Peninsular War, 7 vols. Vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1902. 755 p. URL: <https://www.gutenberg.org/files/53264/53264-h/53264-h.htm>
3. Esdaile Ch.J. The Peninsular War: A New History. London: Penguin, 2003. 565 p.
4. Oman Ch. A History of the Peninsular War, 7 vols. Vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1908. 568 p. URL: <https://archive.org/details/historyofpeninsu03oman/page/n5/mode/2up>
5. Tone J.L. The Fatal Knot: The Guerrilla War in Navarre and the Defeat of Napoleon in Spain. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1994. 239 p.
6. Fraser R. Napoleon's Cursed War: Spanish Popular Resistance in the Peninsular War, 1808–1814. London: Verso, 2008. 587 p.
7. Statistics of Wars, Oppressions and Atrocities of the Nineteenth Century. URL: <https://necrometrics.com/wars19c.htm#Napoleonic>
8. Сотніченко О. В. Розвиток артилерії в армії Наполеона (1799-1815 рр.) *Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. С. 97-101.

Науковий керівник: Ковальський С. В., к. іст. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.